

BĂTĂLIA KIEVULUI – CONSIDERAȚII PRIVIND DESFĂȘURAREA OPERAȚIILOR MILITARE LA NIVEL TACTIC –

Maior instructor superior drd. Claudiu Valer NISTORESCU

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

DOI: 10.55535/GMR.2022.4.07

Operațiile militare desfășurate pe teritoriul Ucrainei în timpul conflictului declanșat de către Federația Rusă la 24 februarie 2022 demonstrează că probabilitatea executării operațiilor de luptă la scară mare pe teritoriul Europei a crescut, precum și faptul că modul de executare al acestora este diferit. În acest context, este evidentă nevoia identificării unor lecții valoroase privind desfășurarea operațiilor în cadrul acestui conflict, lecții care să sprijine transformarea și adaptarea armatelor vestice la cerințele câmpului de luptă modern. Cu certitudine, Bătălia Kievului constituie o sursă de informații importante pentru liderii militari în ceea ce privește executarea operațiilor militare, indiferent de nivelul acestora. De aceea, consider oportună realizarea unei analize privind factorii care au determinat rezultatul acesteia.

Analiza realizată are ca principal obiectiv punerea în evidență a unor lecții privind planificarea și executarea operațiilor la nivel tactic de către cei doi adversari. Ea scoate în relief atât factorii determinanți ce au generat eșecul ofensivei rusești, cât și considerentele care au pus forțele ucrainene într-o poziție de avantaj, asigurându-le succesul în cadrul operației de apărare. Metodologia cercetării a presupus o analiză calitativă a informațiilor disponibile, care să permită evaluarea bătăliei din prisma funcțiilor luptei, în scopul identificării unor posibile deficiențe existente la nivelul armatelor occidentale în ceea ce privește executarea operațiilor de luptă.

Cuvinte-cheie: operații de luptă, mediu urban, noi sisteme de armament, implicații la nivel tactic, câmp de luptă.

INTRODUCERE

Dimineața zilei de 24 februarie 2022 avea să fie marcată de o știre prin care lumea era informată despre invazia terestră a Ucrainei de către Federația Rusă. În ciuda riscurilor și costurilor inerente unei operații militare la scară largă, precum și a expunerii detaliate a cursurilor probabile de acțiune, Federația Rusă a decis să-și atingă scopurile politice prin intermediul așa-numitei *operațiuni militare speciale* (Kagan, Bugayova, Barros, Stepanenko, Clark, 2021, p. 8). Astfel, pentru prima dată după Al Doilea Război Mondial, pe teritoriul Europei sunt executate operații de luptă convenționale, care pun față în față două forțe militare convenționale, extrem de letale, aparent suficient de determinate și capabile să desfășoare operații multi-domeniu.

Având în vedere semnificativele diferențe cantitative existente între forțele rusești și cele ucrainene, precum și estimările privind decalajul calitativ și tehnologic în ceea ce privește sistemele de armament, tehnica de luptă și echipamentele militare, estimările experților și specialiștilor militari occidentali au preconizat o înfrângere rapidă a ucrainenilor. Presupunerea (justificabilă, de altfel) că puterea de luptă copleșitoare a celor aproximativ 105 batalioane tactice de luptă/Battalion Tactical Group/BTG desfășurate la granițele Ucrainei va genera condițiile decisive pentru înfrângerea rapidă a forțelor ucrainene s-a dovedit a fi falsă. Obținerea supremației aeriene în primele zile ale conflictului, o condiție esențială pentru succesul operațiilor componente terestre, de asemenea, nu s-a realizat (Rice, Dan, 2022).

Mai multe analize occidentale referitoare la posibile opțiuni militare ale rușilor în Ucraina au identificat capitala, alături de alte centre urbane majore, ca fiind obiective militare importante, ocuparea rapidă a acestora fiind esențială pentru generearea colapsului la nivel politic și, implicit, înfrângerea voinței de a lupta a forțelor armate, precum și demoralizarea populației locale. O altă evaluare a Institute for the Study of War/ISW, realizată în săptămânile premergătoare declanșării conflictului, indică Kievul ca fiind obiectivul principal pe direcția generală de ofensivă nord, dinspre Belarus (Kagan et al., p. 11). Aceeași publicație evaluează importanța acestui obiectiv atât pentru succesul operațiilor manevriere ale forțelor rusești, cât și pentru ucrainenii ca sursă de putere, în plan fizic și moral.

Într-adevăr, operațiile ofensive ale rușilor în faza inițială a conflictului au confirmat estimările privind înaintarea spre Kiev a acestora. Serviciile de informații occidentale, precum și o serie de centre și institute de cercetare în domeniul militar și de securitate au apreciat faptul că, cel mai probabil, capitala ucraineană va cădea în aproximativ 72 de ore (Watling, Reynolds, 2022, p. 1). Președintelui Zelensky i s-a oferit oportunitatea să părăsească țara, dar decizia lui de a rămâne a transformat orașul într-unul dintre centrele de gravitate ale Ucrainei. La 2 martie 2022, Royal United Service Institute for Defence and Security Studies/RUSI sublinia faptul că „este doar o chestiune de timp până forțele rusești vor ajunge la marginea Kievului și vor realiza încercuirea completă a acestuia” (Davies, Lance, 2022). Totuși, la 22 martie, în actualizarea zilnică privind desfășurarea operațiilor militare, ISW evalua faptul că, cel mai probabil, forțele ruse din zona Kiev au pierdut inițiativa și au trecut la apărare, acest fapt marcând culminarea operației (Kagan, Fredrick, 2022).

Bătălia pentru Kiev, indiferent de durata războiului, poate fi considerată un episod emblematic al acestui conflict armat, un „*punct de cotitură*” care a transformat *blietzkrieg-ul* rusesc într-un război de uzură. De aceea, apreciem că această bătălie va constitui în viitor un reper privind planificarea și executarea operațiilor de luptă la scară mare, îndeosebi într-un mediu sever restricționat, cum este cel urban.

În acest sens, principalul obiectiv al prezentului demers este de a identifica lecții valoroase pe care această confruntare la nivel tactic, între două forțe relativ egale, le poate oferi în viitor liderilor militari. Modul în care tacticile, tehnicile și procedurile trebuie adaptate noilor cerințe ale câmpului de luptă, precum și implicațiile generate de noile sisteme de armament asupra operațiilor militare constituie obiectivele subsecvente ale analizei realizate. Metodologia cercetării este fundamentată pe analiza calitativă a mai multor documente și studii considerate a fi relevante în domeniul artei militare. Informațiile privind desfășurarea operațiilor provin din evaluările periodice ale instituțiilor internaționale de cercetare în domeniul de securitate, opinii ale unor persoane publice cu statut recunoscut de expert în securitate și științe militare, estimările și analizele realizate de către Alianța Nord-Atlantică și statele membre ale acesteia. Datele referitoare la caracteristicile tehnico-tactice ale sistemelor de armament și echipamentelor întrebuintate în teatrul de operații Kiev provin din informațiile oferite de către companiile dezvoltatoare. Subliniem faptul că, pornind de la informațiile disponibile, acest demers analizează operațiile militare din zona Kiev din perspectivă tactică.

Identificarea aspectelor și factorilor care au influențat planificarea, pregătirea și executarea operațiilor executate de forțele combatante are ca scop reliefaarea unor lecții și, implicit, îmbunătățirea procesului operației.

Trebuie precizat faptul că anumite informații referitoare la desfășurarea operațiilor vor fi distorsionate sau incomplete din rațiuni ce țin de securitatea operațiilor. Totodată, tendința beligeranților de a exagera și/sau diminua efectele sau impactul unor acțiuni în scop propagandistic ori pentru menținerea moralului ridicat al luptătorilor poate fi, de asemenea, un motiv pentru lipsa de acuratețe a unor date. De aceea, subliniem, din nou, raportarea exclusiv la surse bibliografice autentice și credibile.

SCENA BĂTĂLIEI ȘI REPERE PRIVIND PLANIFICAREA ȘI EXECUTAREA OPERAȚIILOR DE LUPTĂ ÎN ZONA DE OPERAȚII KIEV

Kievul, un oraș cu o suprafață de aproximativ 840 de kilometri pătrați și o populație de aproape trei milioane de locuitori, de două ori mai mare decât Bucureștiul, este situat pe malurile de est și de vest ale fluviului Nipru. Acest obstacol natural, care străbate orașul de la nord la sud, îl împarte, practic, în două orașe de mari dimensiuni, capabile să se susțină reciproc. Dispunerea urbei pe malurile unui curs de apă major reprezintă o caracteristică a marilor aglomerări urbane, acest fapt având implicații majore în ceea ce privește planificarea și executarea operațiilor de luptă. Zonele deluroase și împădurite care mărginesc orașul în zona de nord, precum și cursurile de apă care converg către Nipru, lacurile de acumulare și barajele existente cresc dificultatea operațiilor ofensive și avantajează forțele aflate în apărare.

Momentul declanșării atacului a fost atent ales, planificatorii ruși mizând pe o înaintare rapidă și în forță de-a lungul principalelor căi de comunicații, cu posibilitatea de a executa manevre în exteriorul acestora, solul fiind înghețat în cea perioadă a anului. Perspectiva prelungirii operațiilor până în primăvară, în zonele mlăștinoase de la nord de Kiev, cu siguranță, a fost exclusă, în încercarea de a evita capacana *rasputiței* în care au căzut tancurile lui Guderian în toamna anului 1941.

Atacul terestru dinspre nord al Federației Ruse a fost previzibil, forțele principale desfășurate pentru cucerirea Kievului înaintând astfel:

- pe direcția de ofensivă Belarus-Kiev, pe malul vestic al fluviului Nipru, o forță compusă din aproximativ 15.000-20.000 de militari, integrată în cadrul a patru regimente de blindate;

- pe direcția de ofensivă nord-est-Kiev, forțe blindate de valoare a două divizii, prin regiunile Chernihiv și Sumi destinate asaltului capitalei dinspre est (Vershinin, 2022).

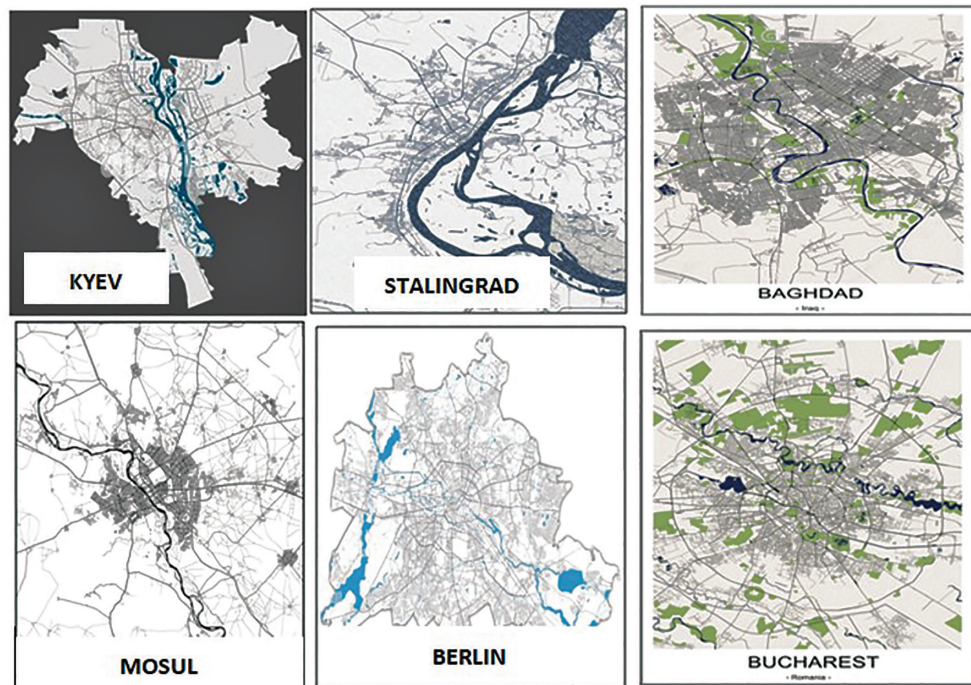

Figura nr. 1: Orașe de dimensiuni mari pe cursuri de apă
(<https://freevectormaps.com/>, accesat la 21 august 2022).

Coordonarea și sincronizarea acestor forțe au reprezentat o provocare pentru ruși, având în vedere dificultatea terenului, insuficiența căilor de comunicații și rezistența în adâncime a armatei ucrainene. Eșecul în realizarea acestor cerințe ale operațiilor manevriere ar fi condus la expunerea flancurilor situate pe cursul de apă, de aceea forțele ruse au acordat o atenție deosebită acestor aspecte, cel puțin în faza inițială a operației.

Este foarte probabil ca artizanii *operației militare speciale* să fi pornit de la o serie de ipoteze de planificare eronate în ceea ce privește capacitatea de luptă a ucrainenilor, determinarea și voința de a lupta a forțelor armate și nivelul de susținere a forțelor rusești de către populația locală. Dar, cu siguranță, planificarea la nivel operativ a operațiilor a avut în vedere îndeplinirea unor obiective, care, din punct de vedere teoretic, trebuiau să asigure premisele obținerii succesului. Evaluând modul de acțiune al forțelor destinate pentru cucerirea capitalei, din perspectiva

artei operative, este evidentă stabilirea de către planificatorii ruși a principalelor condiții decisive ce trebuiau îndeplinite astfel încât respectivele obiective să fie atinse:

- obținerea dominației aeriene în zona de operații Kiev, în special prin neutralizarea apărării antiaeriene ucrainene;
- ocuparea și controlul aeroportului Antonov, situat în orașul Hostomel, la vest de Kiev, în scopul realizării unui cap de pod aerian și dezvoltării ulterioare a ofensivei;
- cucerirea localităților din jurul Kievului și menținerea controlului asupra acestora ca o condiție esențială pentru securizarea liniilor de comunicații și realizarea eficientă a fluxului logistic;
- cucerirea și controlul a două mari noduri de comunicații feroviare situate în orașele Chernihiv și Nizhyn, care să faciliteze fluxul de resurse dinspre est spre Kiev.

Dificultatea cuceririi unui oraș de dimensiunile Kievului este evidentă, având în vedere sensibilitatea operațiilor ofensive în mediul urban. Trebuie subliniat că operațiile în mediul urban generează provocări forțelor aflate în ofensivă, iar orașele de mari dimensiuni, prin complexitatea terenului, capacitatea de a absorbi șocul acțiunilor ofensive și de a eroda treptat puterea de luptă a atacatorului, amplifică magnitudinea acestora. Forțele aflate în apărare sunt avantajate din punct de vedere tactic, mediul urban oferindu-le posibilitatea organizării unei apărări coezive eșalonate în adâncime. Fragmentarea terenului, de regulă, generează scena desfășurării simultane a mai multor ciocniri la nivel tactic și, astfel, realizarea unei superiorități a puterii de luptă la scară mare este dificil de realizat. Caracterul tridimensional al terenului impune o abordare metodică a operațiilor, acestea devenind consumatoare de timp și resurse. Presiunea fizică și psihică a luptătorilor este exacerbată de mediul urban, iar pierderile umane cresc semnificativ atât în rândul forțelor armate, cât și în cel al populației civile. Într-o analiză a Bătăliei pentru Mosul (16 octombrie 2016-17 februarie 2017), sunt evidențiate mai multe aspecte care subliniază dificultatea operațiilor de luptă în orașele de mari dimensiuni. Ele constituie lecții învățate și fac referire la: imposibilitatea izolării complete a orașului de către atacator, creșterea în timp a presiunii asupra forțelor aflate în ofensivă și, pe măsură ce acestea pătrund în adâncimea apărării, pierderea inițiativei de către forțele aflate în ofensivă odată ce sunt intrate în oraș. Evaluarea mai subliniază faptul că mediul urban dens facilitează susținerea operațiilor, iar atingerea obiectivelor depinde în mod direct de susținerea populației (Arnold, Fiore, 2022).

Este dificil de determinat dacă forțele rusești angajate în operațiile de cucerire a Kievului au ținut cont de aceste aspecte în planificarea și pregătirea acțiunilor. Cel mai probabil, bazându-se pe informațiile de care dispuneau, nu au luat în calcul posibilitatea extinderii în timp a bătăliei. Eșecul în realizarea acelor condiții decisive pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite a generat, la nivel tactic, o serie de probleme care au diminuat puterea de luptă a forțelor rusești.

Bătălia pentru Kiev s-a extins în timp și spațiu, iar după câteva săptămâni de la debutul operației, forțele rusești din proximitatea Kievului au fost nevoite să stopeze ofensiva și să consolideze pozițiile și aliniamentele atinse. Atingerea punctului culminant de către forțele rusești a marcat schimbarea formei de luptă. În ofensivă, punctul culminant este atins de către o forță în trei situații distincte:

1. când nu mai dispune de forțe proaspete pentru a fi introduse în luptă și a dezvolta operația ofensivă;
2. sistemul logistic este inefficient, iar aprovizionarea forțelor de la contact nu mai este posibilă;
3. în situația în care puterea de luptă a atacatorului este depășită de cea a forțelor aflate în apărare.

Cel mai probabil, în ciuda faptului că raportul de forțe a fost favorabil rușilor, ajungând până la 10:1 în anumite situații critice ale bătăliei, puterea de luptă a forțelor ucrainene a fost superioară celei a inamicului. Apreciem, de asemenea, că eșecul ofensivei a fost, în mare parte, o consecință directă a insuficienței forțelor proaspete necesare dezvoltării ofensivei, precum și a unui sistem logistic deficitar.

Indiferent de erorile realizate în cadrul procesului de planificare a operației și de modul defectuos în care forțele rusești au executat operațiile, una dintre principalele cauze ale înfrângerii a fost eficiența apărării forțelor ucrainene. În noaptea de 22 spre 23 februarie, pe baza unor informații veridice depre iminența declanșării invaziei, ucrainenii și-au schimbat pozițiile de-a lungul axei Belarus-Kiev, inducându-i, astfel, pe ruși în eroare în ceea ce privește realizarea dispozitivului de luptă (Rice, 2022). Organizarea în adâncime a apărării în puncte cheie și cedarea controlată a terenului a permis atragerea atacatorului în mai multe zone de angajare/killing area în care forțele au fost blocate, fixate și distruse de către ucrainenii prin intermediul unor elemente de manevră mobile, focul precis al artileriei și loviturile sistemelor Bayraktar TB 2. Momente decisive, precum împiedicarea rușilor să obțină controlul aeroportului Hostomel și să realizeze un cap de pod aerian, ambuscada de la Brovary, bătăliile din zona Pădurii Moschun, localitățile Ivankyiv, Bucha și Irpin au creat premisele pentru succesul apărătorilor urbei. De asemenea, întrebuintarea

inteligentă a terenului și infrastructurii a permis obținerea unei poziții de avantaj în spațiu și timp a forțelor ucrainene, care finalmente a condus la respingerea atacatorului și recucerirea teritoriului ocupat. Un exemplu relevant în acest sens este inundarea controlată a zonelor de la nord-est de oraș, precum și creșterea temporară a debitelor unor cursuri de apă, reducându-se astfel în mod drastic capacitatea de manevră a rușilor, precum și eforturile lor de a realiza un flux logistic eficient.

LECȚII IDENTIFICATE PRIVIND PLANIFICAREA ȘI EXECUTAREA LA NIVEL TACTIC A OPERAȚIILOR DE LUPȚĂ EXECUTATE PE TIMPUL BĂTĂLIEI KIEVULUI

Dorim să precizăm că, în prezent, nu există o încadrare exactă în timp și spațiu a bătăliei. Cele mai multe analize identifică data de 24 februarie ca moment al declanșării acesteia, bătălia încheindu-se la începutul lunii aprilie, odată cu recucerirea teritoriilor din zona Kiev de către forțele ucrainene. Din punct de vedere spațial, momentele decisive ale confruntării sunt localizate în zonele adiacente orașului. Deși forțele atacatoare s-au apropiat la aproximativ 10 km de centrul orașului, acestea nu au reușit să pătrundă și au fost oprite în localitățile limitrofe ale Kievului.

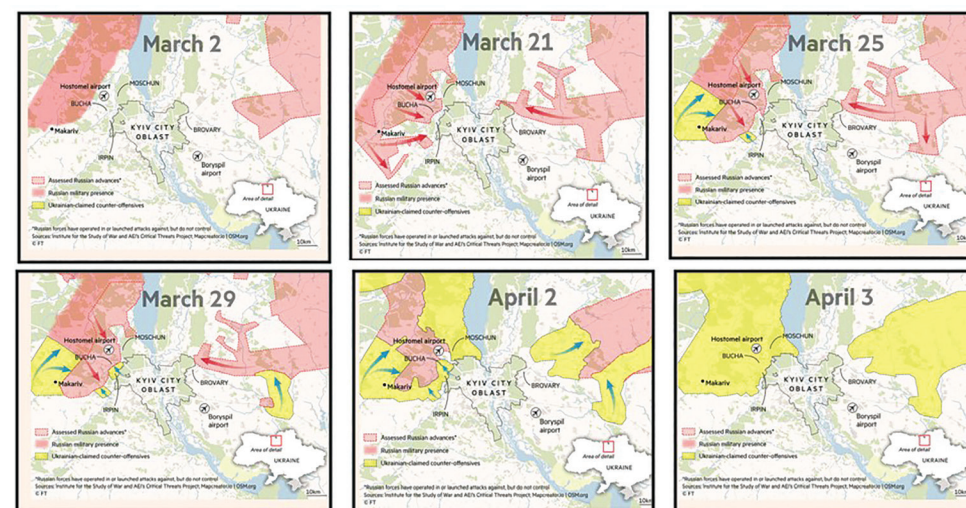

Figura nr. 2: Desfășurarea operațiilor pe direcția de efort Kiev
(<https://www.understandingwar.org>, accesat la 21 septembrie 2022)

Subliniem, încă o dată, că prezentul demers se concentrează asupra unor aspecte relevante privind desfășurarea acțiunilor tactice în zona Kiev. Analiza momentelor cheie care au contribuit la deznodământul bătăliei a permis identificarea unor informații de interes, în acest sens. Lecțiile identificate au fost grupate raportându-ne la funcțiile luptei. De asemenea, am identificat câteva aspecte relevante în ceea ce privește constituirea forței, întrebuințarea unor noi sisteme de armament, gestionarea moralului și voinței de a lupta a militarilor.

Constituirea forței

Coloana vertebrală a grupării de forțe terestre rusești a fost reprezentată de structurile tactice de luptă de nivel batalion. Această unitate tactică reprezintă una dintre soluțiile identificate de către ruși în urma războaielor ruso-georgiene. A fost dezvoltată în urma conflictului din Georgia, din 2008, și are ca scop obținerea unei entități suple și cu suficientă putere de luptă pentru a executa operații manevriere. Această inițiativă s-a dovedit a fi eficientă în cadrul operațiilor din estul Ucrainei în cadrul conflictului din 2014, din Donbas. Cadrul operațional și cerințele operațiilor specifice conflictelor la scară și intensitate mică au facilitat acestor structuri tactice obținerea succesului pe câmpul de luptă. De aceea, dezvoltarea lor a fost continuă, datele oficiale arătând că Federația Rusă deținea 66 de BTG (grupări tactice la nivel de batalion) în 2016 (Grau, Bartles, 2022), 136 în anul 2019 (Aleksei, 2019, p. 25) și aproximativ 168 în 2021 (Grau, Bartles).

BTG-urile sunt, de regulă, constituite având ca element central organica unui batalion de infanterie mecanizată/motorizată. Ele sunt întărite atât cu elemente de manevră, cât și cu elemente de sprijin de luptă și sprijin logistic: 1-2 companii de tancuri, 1 baterie de artilerie autopropulsată și/sau 1 baterie de aruncătoare multiple de rachete reactive/MLRS, 1 baterie antitanc, 1 baterie de artilerie antiaeriană, 1 companie geniu luptă, 1 companie de cercetare prin luptă, capabilități de război electronic/EW, capabilități de sisteme aeriene fără pilot/UAS și elemente de sprijin logistic suplimentare (Crane, Olikier, Nichiporuk, 2019, p. 32). Totuși, această structură, aparent robustă și letală, s-a dovedit a fi greu de integrat în cadrul unor operații terestre majore. În consecință, BTG-urile rusești s-au dovedit a fi ineficiente în faza inițială a conflictului ruso-ucrainean. Prin constituirea lor, a fost diminuată capacitatea de luptă a marilor unități generatoare, precum și abilitatea acestora de a integra și coordona eficient acțiunile BTG-urilor.

Din mai multe motive, unele politice, iar altele fundamentate de rațiuni tactice, forțele ucrainene nu au fost dispuse în poziții în noaptea de 23 spre 24 februarie.

Orașul, aparent, nu a fost pregătit pentru apărare. Totuși, planul pentru apărarea capitalei a prevăzut măsuri pentru constituirea rapidă a unei forțe versatile care să aibă șanse de succes. Unități regulate cu un nivel de instruire ridicat, unități de apărare teritorială completate cu personal mobilizat au intrat rapid în dispozitivul de apărare, blocând puncte cheie în jurul orașului. Creșterea rapidă a capacității de luptă prin mobilizarea populației locale și constituirea unităților de apărare teritoriale au impus comandanților ucraineni să detașeze structuri sau personal profesionist din cadrul unităților regulate care să asigure un nivel minim de instruire a noilor recruți. Aceste inițiative au asigurat premisele ca aceștia să utilizeze eficient sisteme de armament simple: puști de asalt, mortiere, sisteme de rachete antitanc dirijate, sisteme de apărare antiaeriană de tip MANPAD (Reynolds, Watling, 2022, p. 17). Mai mult de atât, sistemul de apărare ucrainean în zona Kiev a fost galvanizat prin întrebuințarea unor structuri tactice mobile și de mici dimensiuni, care au acționat în puncte cheie, în scopul executării de atacuri asupra coloanelor de blindate și unităților logistice ale rușilor sau coordonării loviturilor forțelor proprii.

Comandă și control

Ineficiența sistemului de comandă și control/C2 al forțelor rusești, în cadrul operațiilor pentru cucerirea Kievului, reprezintă o certitudine, acest fapt contribuind semnificativ la insuccesul lor. Pentru realizarea unei analize pertinente asupra modului de integrare a C2 la nivelul operațiilor, ne-am propus să răspundem la următoarea întrebare: „Care au fost factorii determinanți ai eșecului în exercitarea eficientă a C2?”.

Fără îndoială, cauzele sunt multe și nu avem pretenția de a oferi un răspuns exhaustiv. Totuși, am identificat mai multe aspecte relevante în acest sens. Posibilitatea scăzută în ceea ce privește planificarea și executarea operațiilor de luptă la scară largă, cu unități de nivel brigadă și divizie, este un prim aspect asupra căruia dorim să ne oprim. Deficiențele procesului de planificare la nivel tactic își au originea în filozofia de comandă a rușilor. Comanda detaliată nu oferă subordonaților libertatea și posibilitatea de a-și exprima creativitatea în urmărirea obiectivelor propuse. De regulă, „soluția” vine de eșalonul superior și răspunsul la întrebarea „în ce scop?” își pierde sensul. Comandanților din teren, de multe ori, le este sugerat în mod ferm răspunsul la întrebarea „cum?” să își îndeplinească misiunea.

Într-o amplă lucrare care analizează modul în care forțele armatei ruse luptă, Lester W. Grau și Charles K. Bartles identifică un alt factor determinant al modului în care rușii abordează planificarea operațiilor la nivel tactic. Analizând categoriile de personal din cadrul forțelor armate, ei ajung la următoarea concluzie: forțele

terestre ale Federației Ruse nu dispun de un număr suficient de ofițeri de stat major la nivel tactic, iar subofițerii nu sunt integrați corespunzător pe linie de comandă la nivelul structurilor mici (pluton, companie), acest din urmă lucru generând o suprasolicitare a ofițerilor (Grau, Bartles, 2016, p. 9).

Această problemă a fost parțial rezolvată la nivelul BTG-urilor prin detașarea de ofițeri din cadrul statelor majore ale eșaloanelor superioare. Acest lucru a funcționat în cadrul operațiilor la scară mică din estul Ucrainei, dar a adâncit și mai mult probleme existente la nivelul structurilor generatoare – brigadă și divizie. Abilitatea acestora de a planifica și conduce operații de luptă la scară largă a fost profund afectată. Bătălia pentru Kiev demonstrează existența unor profunde disfuncționalități în ceea ce privește abilitatea rușilor de a coordona și conduce eficient acțiuni ofensive la nivel brigadă și divizie. Grupurile de luptă de nivel batalion au acționat independent, fără un sprijin coerent și susținut al eșalonului superior. Angajarea succesivă a acestora în mici ciocniri în suburbiile Kievului a condus la degradarea treptată a puterii de luptă a acestora (ISW, 2022).

Disfuncționalitățile în coordonarea operațiilor la nivel divizie au determinat implicarea directă a comandanților de rang înalt (corp de armată, armată) în conducerea operațiilor structurilor subordonate, ceea ce a presupus deplasarea lor mai aproape de linia frontului. Acest fapt a oferit ucrainenilor șansa de a elimina mai mulți generali ruși, fie prin lovituri precise de artilerie asupra punctelor de comandă, fie prin acțiuni ale lunetiștilor.

Sistemul de comunicații al forțelor rusești dispuse pe axa Belarus-Kiev a fost ineficient. Informații credibile indică utilizarea la scară mare a mijloacelor radio pe unde scurte (ușor de interceptat) și a telefoanelor mobile. De asemenea, forțele angajate în ofensivă nu au dispus de sisteme de poziționare și navigație de tip GPS, orientarea și deplasarea realizându-se cu ajutorul unor hărți neactualizate. Acțiunile de război electronic/EW ale rușilor au avut succes în prima săptămână, dar, ulterior, datorită extinderii liniilor de comunicații, eficiența acestor operații a scăzut treptat. Deoarece securizarea liniilor de comunicații nu a fost realizată, dislocarea unor sisteme de apărare antiaeriană și de EW performante a fost afectată, existând un risc crescut ca acestea să fie distruse sau chiar capturate de către elemente ale forțelor speciale ucrainene. Acest fapt a permis ucrainenilor să-și coordoneze mult mai eficient acțiunile proprii, dar și să intercepteze convorbirile inamicului (Cranny-Evans, Withington, 2022).

Pe de altă parte, sistemul C2 al Armatei Ucrainei s-a dovedit a fi mult mai eficient și flexibil. Concepția operațiilor a urmărit evitarea șabloanelor în ceea ce

privește comanda și controlul forțelor, inclusiv dispunerea în teren a punctelor de comandă. De exemplu, în primele zile ale invaziei, mass-media informa despre mai multe lovituri ale rușilor asupra unor centre instituționale (școli, cămine culturale etc.) în localitățile din jurul Kievului. Aceste atacuri au vizat, cel mai probabil, lovirea punctelor de comandă ale forțelor ucrainene, a centrelor de recrutare sau a depozitelor eșaloanelor tactice, doctrina ambelor armate prevăzând constituirea lor în astfel de locații. Doar că ucrainenii, dând dovadă de ingeniozitate, au luat în calcul ceea ce numim *a second best option* în ceea ce privește poziționarea elementelor de dispozitiv sensibile. O filozofie de comandă centrată pe comanda misiunii, exercitată într-o manieră asemănătoare cu a armatelor vestice, le-a permis ucrainenilor să-și mențină intact și funcțional sistemul C2, în ciuda încercărilor rușilor de a-l neutraliza prin acțiuni ale EW sau lovituri de mare precizie. În acest sens, apreciem că libertatea de acțiune și inițiativa disciplinată a comandanților eșaloanelor tactice au permis supraviețuirea forțelor ucrainene în primele zile ale invaziei.

Informații

În ciuda eforturilor constante ale ofițerilor de informații ruși infiltrați de a aduce informații pertinente despre factorii ce pot influența desfășurarea operațiilor militare, structurile terestre angajate pe direcția de efort Belarus-Kiev nu au dispus de acestea. Astfel, la nivel tactic, realizarea pregătirii informative a câmpului de luptă s-a realizat fără a dispune de elementele necesare identificării cursurilor de acțiune probabile ale inamicului și nici de suficient timp pentru analiza factorilor ce țin de capacitățile acestuia, teren, vreme sau populație locală. Planificarea și pregătirea operației de desant aerian pentru ocuparea aeroportului Hostomel s-au realizat cu doar 72 de ore înainte de momentul declanșării ei, iar batalioanele de blindate au avut aproximativ 24 de ore pentru a realiza concepția operației (Watling, Reynolds, 2022, p. 3).

Forțele ucrainene au reușit să obțină o superioritate relativă în plan informațional printr-o analiză prealabilă și minuțioasă a terenului, determinând opțiunile inamicului. Recunoașterea detaliată a terenului și identificarea punctelor cheie ale acestuia – căi de apropiere, zone favorabile organizării ambuscadelor, rute de infiltrare, zone inundabile – au permis organizarea unei apărări coezive, pe aliniamente intermediare a absorbi energia și șocul acțiunilor ofensive ale rușilor. Plasarea de senzori în punctele cheie ale terenului a permis confirmarea sau negarea cursurilor de acțiune ale inamicului și, în același timp, a facilitat localizarea precisă a acestuia în vederea lovirii lui. Un factor esențial în activitatea

de culegere a informațiilor l-a reprezentat populația locală. Civiii au raportat constant poziționarea și activitățile forțelor rusești, iar serviciile de informații ucrainene, în urma probării informațiilor, au informat forțele regulate. Interceptarea convorbirilor militarilor ruși, multe dintre ele realizate prin intermediul telefoniei mobile sau al stațiilor radio comerciale, a permis devansarea inamicului în plan informațional și decizional, totodată.

Manevră și sprijin prin foc

Deși doctrinar, manevra și sprijinul prin foc sunt descrise ca funcții separate, ele interconținându-se. Combinarea manevrei și sprijinului prin foc, împreună cu activitățile informaționale și CIMIC, generează *acțiunea întrunită* în mediul terestru, prin care se asigură lovirea decisivă și afectarea capacității de luptă a inamicului, a voinței de luptă a acestuia, dar și a înțelegerii asupra situației. Acest tip de acțiune este direcționată prin intermediul informațiilor, comenzii și controlului și susținută de funcțiile de protecție a forței și sprijin logistic (AJP 3-2, 2022, p. 44). Având în vedere aceste repere teoretice, am optat pentru o analiză integrată a modului în care manevra și sprijinul prin foc au fost integrate la nivelul operațiilor de către cei doi adversari.

Abilitatea forțelor rusești de a executa operații manevriere în mod eficient a fost profund afectată de lipsa timpului necesar planificării și pregătirii unei operații militare de asemenea anvergură. Forțele de desant aerian destinate ocupării aeroportului Antonov au avut la dispoziție aproximativ 72 de ore pentru realizarea planului operației, iar forțele destinate asaltului terestru au dispus chiar de mai puțin timp.

Subliniem faptul că lipsa informațiilor viabile privind capacitatea de rezistență a ucrainenilor a afectat atât capacitatea de manevră, cât și modul în care capacitățile de sprijin prin foc ale rușilor au fost alocate. Acest fapt a generat eșecul acțiunii desantului aerian a VDV¹. Exploatănd surprinderea și șocul unei astfel de acțiuni tactice, o forță de nivel companie întărită, sprijinită de elicoptere de atac, a fost desantată în dimineața zilei de 24 februarie și a capturat aeroportul Antonov. În câteva ore, elemente ale Brigăzii 4 Reacție Rapidă a forțelor armate ale Ucrainei au contraatacat, eliberând aeroportul până la sfârșitul zilei, iar parașutiștii ruși au fost nevoiți să se retragă în zonele împădurite din împrejurimi. Ulterior, prin intervenția unităților terestre, aeroportul a fost recucerit, dar a devenit inutilizabil, dezvoltarea unui cap de pod aerian fiind imposibilă. Efectul surprizei și inițiativa

¹ Vozdushno-desantnye voyska Rossii/Forțele Aeropurtate Ruse (n.a.).

au fost pierdute, cucerirea rapidă a capitalei devenind un obiectiv mult mai greu de îndeplinit (Kofsky, 2022).

Analizând acest episod din cadrul bătăliei, am ajuns la concluzia că lipsa armamentului greu, apărarea antiaeriană neadecvată, inconsistența sprijinului aerian apropiat au făcut imposibilă menținerea aeroportului de către ruși. De asemenea, întârzierea realizării joncțiunii cu unitățile terestre a contribuit la eșecul misiunii elementului de desant. În concluzie, deși operațiile de desant aerian pot aduce un avantaj tactic important, ele trebuie atent planificate și sincronizate cu acțiunile forțelor care contribuie la îndeplinirea obiectivului stabilit. În caz contrar, riscul eșecului și al pierderii structurii de desant este semnificativ de ridicat.

Nici acțiunile unităților terestre nu s-au desfășurat conform planului. Deși au avansat rapid de-a lungul axei Belarus-Kiev, în mare parte exploatănd faptul că ucrainenii nu și-au concentrat forțe la granița de stat, BTG-urile rusești și-au diminuat treptat puterea de luptă. Acestea au fost expuse constant la ambuscade și raiduri executate de forțele terestre ucrainene, dar și la loviturile artileriei și ale UAS. Nu au dispus de forțe de sprijin de luptă suficiente, în special artilerie cu rază lungă de acțiune și sisteme de apărare antiaeriană cu rază medie de acțiune. De asemenea, au întâmpinat și o serie de probleme logistice în ceea ce privește aprovizionarea cu carburanți, muniții, dar și hrană (Massicot 2022). Batalioanele care au reușit să pătrundă adânc în dispozitivul de apărare al forțelor ucrainene, ajungând până în suburbiile Kievului, au fost izolate și nu li s-a asigurat un sprijin de luptă și logistic corespunzător (Jones, 2022)

Proiectarea de către ucraineni a unui sistem de apărare stratificat și eșalonat în adâncime a diminuat drastic capacitatea de manevră a grupării de forțe terestre rusești. Organizarea apărării în punctele cheie ale terenului de-a lungul principalelor căi de acces în oraș a permis acestora să fracționeze și să întârzie înaintarea BTG-urilor rusești. Executarea de ambuscade de-a lungul comunicațiilor a permis blocarea și fixarea structurilor blindate aflate în ofensivă. Lovirea de la distanță a coloanelor blindate cu sistemele antitanc FGM-148 Javelin a oprit înaintarea acestora, immobilizându-le în urma distrugerii elementelor înaintate și a celor destinate siguranței de spate. În zonele urbane, rachetele antitanc dirijate Next Generation Light Antitank Weapon/NLAW au facilitat angajarea blindatelor de la distanță mică de către echipe mobile. Acest lucru a creat premisele lovirii elementelor de dispozitiv prin focul masat și precis al artileriei, coordonatele fiind furnizate de către elementele de la sol sau prin intermediul UAS (aeronave fără pilot la bord).

Eșecul în a capatura capitala în câteva zile prin acțiunea combinată a forțelor de desant aerian și a batalioanelor tactice de luptă a determinat trecerea spre o abordare metodică de cucerire a orașului de către ruși. S-a încercat izolarea acestuia și blocarea căilor principale de comunicații. Având în vedere dimensiunile orașului și numărul mare al rutelor terestre secundare care converg spre acesta, sigilarea orașului a fost imposibilă, raportându-ne la cantitatea de forțe de manevră de care rușii dispuneau.

Mai mult de atât, în încercarea de obține un număr cât mai mare de unități tactice blindate, comandanții ruși nu au asigurat elemente suficiente de infanterie în cadrul batalioanelor tactice de luptă (Spencer, 2022). Luând în considerare acest aspect, apreciem că insuficiența infanteriei (medie și ușoară) s-a dovedit a fi fatală în luptele din mediul urban. Astfel, avansarea în coloană a blindatelor rusești, fără dislocarea unor forțe care să asigure *screening-ul* zonei, a permis ambuscarea acestora în punctele obligate de trecere. Cel mai elocvent exemplu în acest sens este distrugerea unei coloane de blindate rusești în zona localității Brovary, la est de capitală. Folosind tactici de tipul *hit and run*, detașamente mobile și de mici dimensiuni ale ucrainenilor au hărțuit permanent forțele rusești. Carențele în ceea ce privește infanteria au generat imposibilitatea securizării liniilor de comunicații, menținerii și controlului adecvat al punctelor cheie din teren, realizării protecției tancurilor și a elementelor de infanterie grea în zonele restricționate. Mai mult de atât, binomul infanterie-tancuri, atât de necesar în zonele restricționate, în special în mediul urban, nu a funcționat eficient în operațiile ofensive pentru cucerirea Kievului

O altă acțiune a ucrainenilor care a restricționat posibilitățile de manevră ale rușilor, oferind totodată posibilitatea lovirii acestora cu ajutorul sistemelor de artilerie și a UAS Bayraktar TB2, a fost distrugerea podurilor peste afluenții Niprului. Aceste acțiuni de distrugere a lucrărilor de artă au fost conjugate cu creșterea controlată a debitelor respectivelor râuri, trecerea lor fiind practic imposibilă. Acest lucru a dat naștere unor ambuteiaje și aglomerări de forțe care au fost lovite de artileria ucraineană, aceasta provocând pierderi însemnate. Mijloacele de trecere au lipsit aproape complet rușilor, planul de operație neanticipând forțarea sau trecerea unor cursuri de apă. Mai mult de atât, inundarea premeditată și controlată a unor zone joase a transformat terenul adiacent comunicațiilor într-o mlaștină în care deplasarea blindatelor a devenit imposibilă. Premisele exploatării avantajului unui sol înghețat au fost anulate în acest mod (Spencer, Collins, 2022). Unele treceri peste cursurile de apă au fost intenționat lăsate intacte, iar forțele rusești,

în lipsă de opțiuni, le-au folosit, ulterior căzând în ambuscade. De notorietate este distrugerea unei coloane de aproximativ 100 de vehicule în zona localităților Bucha și Irpin (Bowen, 2022).

Analizând factorii care au influențat manevra și sprijinul prin foc în cadrul operațiilor de luptă din zona Kiev, identificăm nevoia și importanța cooperării interinstituționale în cadrul apărării naționale. Manipularea în avantajul propriu a lucrărilor de artă nu se poate realiza fără expertiza specialiștilor în domeniu și executarea manevrei și a sprijinului prin foc în mediul urban implică o serie de cunoștințe solide în ceea ce privește infrastructura urbană, în special a obiectivelor sensibile.

Protecția forței

Una dintre cele mai mari provocări ale ucrainenilor în bătălia Kievului a fost asigurarea protecției în spațiul electro-magnetic. Cunoscând capacitățile rușilor în ceea ce privește războiul electronic/EW, planificatorii militari ucraineni au anticipat posibilitatea dominării acestui spațiu de către inamic. Un specialist în EW al ucrainenilor afirma: „Am crezut că acțiunile noastre în spectrul electro-magnetic vor fi complet interzise” (Watling, Reynolds, 2022, p. 2). Într-adevăr, în primele zile ale conflictului, efectele atacurilor în acest mediu au redus semnificativ capacitatea de apărare a ucrainenilor, creând condițiile infiltrării desantului aerian și înaintării rapide a unităților terestre. Totuși, pe măsura pătrunderii forțelor rusești în teritoriul ucrainean, efectele EW nu au mai fost atât de eficiente. Nesecurizarea liniilor de comunicații nu a permis dislocarea spre zona de contact a acestor capacități, existând un risc real de a fi distruse sau capturate.

În ciuda lovirii unui număr mare de radare și sisteme antiaeriene în primele zile ale ofensivei, apărarea antiaeriană a ucrainenilor nu a putut fi total neutralizată. Soldații ucraineni au folosit cu succes sisteme de tip MANPAD pentru lovirea elicopterelor de atac ale rușilor, destinate executării misiunilor de Close Air Support/CAS și Close Combat Attack/CCA. Protecția capacităților aeriene destinate executării misiunilor de desant aerian sau a aprovizionării forțelor nu a fost realizată corespunzător, rușii renunțând, în scurt timp, la acestea din cauza pierderilor foarte mari, cauzate, în special, de sistemele de rachete antiaeriene portabile. Pe de altă parte, BTG-urile rusești nu au dispus de un sistem de apărare antiaeriană adecvat, coloanele de blindate fiind expuse frecvent atacurilor cu UAS.

Un alt aspect pe care dorim să îl aducem în atenție este protecția balistică. Eficiența tunurilor de 30 mm și a mitralierelor de calibru mare de pe blindatele rusești a fost semnalată în mai multe cazuri de către militarii ucraineni.

Rapoartele acestora au arătat că aceste sisteme de armament au fost extrem de letale în lupta apropiată. Folosirea lor a adus următoarele avantaje: utilizarea unui număr redus de personal debarcat și putere mare de penetrare a blindatelor ușoare, clădirilor și adăposturilor. În acest sens, ca și lecție identificată, considerăm următoarele aspecte ca fiind esențiale: blocarea și angajarea acestor capacități înainte ca ele să intre în raza de acțiune eficientă a armamentului de care dispun și realizarea (în special în mediul urban) a unor acoperiri/adăposturi din materiale care să neutralizeze efectul respectivelor proiectile.

Efectele loviturilor de artilerie pot fi amplificate în mediul urban, iar datorită unui mediu electromagnetic congestionat, acuratețea munițiilor inteligente poate fi afectată. În condițiile în care evacuarea totală a populației civile dintr-un oraș de dimensiunile Kievului este puțin probabilă, comandanții militari, dar și autoritățile locale, trebuie să aibă în vedere asigurarea de adăposturi pentru aceasta. În situația în care populația se adăpostește în locuințele proprii, baricadarea ferestrelor cu saci de nisip poate fi de folos. Sticla spartă a ferestrelor rezultată în urma exploziilor poate provoca răni grave civililor, dar și militarilor. Numărul mare de victime civile generează supraîncărcarea sistemului medical civil și militar, dar și obstrucționarea operațiilor militare.

Modul în care deplasarea elementelor de manevră ale BTG-urilor rusești a fost executată nu a respectat, în majoritatea cazurilor, principiile ce țin de protecția forței și asigurarea acțiunilor de luptă. Insuficiența forțelor destinate realizării cercetării, recunoașterii și supravegherii principalelor rute de acces a generat oportunități ucrainenilor pentru lovirea prin surprindere a coloanelor blindate. Siguranța staționării elementelor de manevră și a celor de sprijin logistic a fost necorespunzătoare din cauza insuficienței forțelor care să execute misiuni de pază. Nesecretizarea comunicațiilor a adâncit și mai mult această problemă, mai multe informații despre locația, compunerea și intențiile forțelor fiind compromise. De aceea, subliniem, din nou, importanța asigurării unor forțe suficiente destinate asigurării acțiunilor de luptă, atât la contact, cât și în zona de spate.

Srijin logistic

Logistica forțelor terestre rusești se bazează în mod semnificativ pe întrebuintarea căilor de comunicații feroviare, având în vedere echipamentele grele de care acestea dispun. Analizele occidentale arată că unitățile tactice dispun de un număr insuficient de camioane de transport, autoutilitare sau autospeciale, iar starea tehnică precară a celor existente, precum și greutatea în realizarea mentenanței și aprovizionării cu componente adâncesc și mai mult deficiențele existente.

Având în vedere aceste considerente, este explicabil modul defectuos în care susținerea logistică a ofensivei a fost realizată.

Rețeaua de căi ferate la est și vest de Nipru este deficitară, ceea ce a limitat posibilitățile de aprovizionare pe această cale a unităților de manevră. Aprovizionarea dinspre est a depins de cucerirea și controlul nodurilor feroviare din orașele Chernihiv și Nizhyn, obiective care nu au fost îndeplinite. Toate aceste aspecte au fost atent analizate de către ucrainenii și una dintre primele acțiuni întreprinse a fost obstrucționarea legăturilor feroviare cu Rusia și Belarus, prin distrugerea unor noduri sau poduri feroviare (Gibson, 2022).

Eventualul cap de pod aerian de la Hostomel ar fi permis, pe lângă introducerea în luptă de noi forțe, și susținerea logistică a operațiilor acestora. Rețeaua de drumuri existente la nord de Kiev este precară și nu permite realizarea unor axe de aprovizionare paralele, cu drumuri de rocadă sau de varientare a punctelor obligatorii de trecere. Afluenții de vest ai Niprului canalizează deplasarea forțelor, obligându-le să folosească podurile peste cursurile de apă. Distrugerea acestor puncte cheie de către forțele aflate în apărare a blocat și încetinit nu numai manevra, ci și forțele de sprijin logistic ale rușilor. Convoaiele logistice, aparate antiaerian în mod necorespunzător, au fost adeseori atacate de către subunități mobile ale ucrainenilor, acestea blocându-le și provocându-le pierderi mari. Ca o consecință, elementele lovite ale acestor structuri logistice au blocat, la rândul lor, alte structuri luptătoare sau de sprijin luptă, introducerea lor în luptă fiind imposibilă (SCM Globe, *Russian Logistics for the Invasion of Ukraine*, 2022). Totodată, forțele de la contact, îndeosebi structurile de artilerie au fost private de muniția necesară, capacitatea lor de luptă fiind considerabil redusă. Imaginea tancurilor abandonate pe câmpul de luptă din cauza lipsei de carburant sau sistemele de artilerie autopropulsate care erau retrase în spate pentru a se reaproviziona cu muniție sunt dovezi clare ale ineficienței sistemului de aprovizionare (Stott, 2022).

Un ultim aspect pe care dorim să-l subliniem este incapacitatea rușilor de a neutraliza și distruge sistemul logistic al ucrainenilor. Deși departe de a fi perfectă, logistica acestora a funcționat totuși în sprijinul operațiilor de apărare, asigurând supraviețuirea forțelor în momentele critice ale bătăliei. Invadatorul nu a avut capacitățile necesare pentru a identifica depozitele și nici nu a putut bloca căile de comunicații terestre pentru a întrerupe fluxul de aprovizionare. Cel mai probabil, ucrainenii și-au pregătit din timp depozite și *cache-uri*, care să le asigure o aprovizionare rapidă în zonele principale de operații. Mediul urban, configurația

terenului în zonele adiacente orașului le-au permis ucrainenilor să-și proiecteze un sistem logistic descentralizat și flexibil.

Integrarea și întrebuințarea unor noi sisteme de armament

Bătălia Kievului reprezintă scena pentru testarea și confirmarea utilității în luptă a unor noi sisteme de armament. Efectele generate de sistemele de rachete antiblindate portabile occidentale (Javelin și NLAW) sunt de notorietate. Versatilitatea acestor arme este dată atât de capacitățile ingenioase de a lovi țintele, cât și de facilitatea în dislocarea și utilizarea sistemului. Modul de angajare *top-attack* sau *flying-top-attack* a permis lovirea blindatelor rusești în zona superioară, unde vulnerabilitatea lor este crescută. Funcția *fire-and-forget* a acestor sisteme de armament moderne creează posibilitatea evitării contramăsurilor luate de către inamic, în timp ce funcția *mid-flight abort-mission* facilitează corectarea traiectului de zbor al rachetei sau anularea misiunii și alegerea unei alte ținte (<https://www.lockheedmartin.com/en-us/products/javelin.html>). Activarea rachetei la sistemul de proveniență britanică NLAW la mai puțin de 20 de metri a permis folosirea acestuia cu succes în mediul urban aglomerat (<https://www.saab.com/products/nlaw>).

Răspunsul militarilor ruși a venit rapid pentru a contracara aceste reale amenințări la adresa propriilor capacități blindate. În speranța reducerii efectelor distrugătoare ale rachetelor antitanc, aceștia au improvizat și montat „cuști” metalice în zona turelei blindatului. Această inovație s-a dovedit a fi ineficientă împotriva rachetelor echipate cu focos dual în tandem, care permite neutralizarea sistemelor de protecție adiționale, inclusiv a respectivelor improvizatii (Parker, Horton, Neff, 2022).

O altă capacitate de lovire care trebuie menționată este UAS-ul de proveniență turcească, Bayraktar TB2. Acest sistem și-a câștigat renumele privind eficiența în operațiile de luptă convenționale în cadrul conflictului din Nagorno-Karabach, din anul 2020. Armata azeră, folosind aceste capacități, a reușit să distrugă sistemul de apărare antiaeriană al armenilor, ulterior decimându-le capacitățile blindate (Hecht, 2022). În faza inițială a conflictului din Ucraina, forțele armate ale acesteia au folosit ingenios aceste sisteme în scopul lovirii unor ținte sensibile: puncte de comandă, structuri de artilerie și sisteme de apărare antiaeriană, coloane de blindate sau elemente de sprijin logistic. În bătălia Kievului, aceste capacități moderne s-au dovedit a fi extrem de letale din cauza posibilității de infiltrare a acestora, în condițiile existenței unor linii de comunicații nesecurizate. Întrebuințarea munițiilor cu precizie ridicată ca vectori de lovire a crescut letalitatea și eficiența acestor sisteme.

Munițiile de tip *loitering*, cunoscute și sub denumirea de „*drone kamikaze*”, sunt alte sisteme noi de armament folosite în prezentul conflict din Ucraina. Acești vectori de lovire sunt încadrați într-o categorie aparte, unică și care combină caracteristicile atât ale dronelor, cât și ale munițiilor convenționale. Ele, în funcție de raza de acțiune, dar și de tipul de proiectil, pot produce efecte la nivel tactic, operativ sau strategic. Abilitatea lor de a „*rătăci*” deasupra câmpului de luptă pentru o anumită perioadă de timp, în căutarea țintei, le conferă unicitate (Deveraux, 2022). Aceste capacități au fost utilizate cu precădere de către personalul forțelor pentru operații speciale ucrainene, în scopul angajării unor elemente de dispozitiv vulnerabile: puncte de comandă și instalații/sisteme de comunicații izolate, posturi de observare și de pază, vehicule izolate aflate în staționare, personal debarcat, elemente de cercetare/patrulare. Cu siguranță, aceste sisteme inovatoare au și vor avea un impact asupra operațiilor militare, în funcție de situația existentă și cantitatea disponibilă. Suntem de părere că acest tip de muniții pot deveni o capacitate extrem de utilă în viitor, în special în mediile restricționate, cum sunt mediul urban sau mediul montan. De aceea, considerăm că efectele produse de aceste sisteme în cadrul operațiilor din Ucraina trebuie atent studiate, iar armatele occidentale trebuie să ia în considerare atât oportunitatea înzestrării cu astfel de sisteme, cât și dezvoltarea modalităților de contracarare a acestora.

Utilitatea acestor sisteme de armament pe câmpul de luptă modern este pusă în evidență prin faptul că ambii combatanți au căutat să le întrebuințeze ingenios pentru a obține un avantaj. Dispunând de o relativă paritate tehnologică, variantele rusești au fost folosite de către forțele angajate în ofensivă. Frecvența întrebuințării lor a crescut pe măsură ce conflictul s-a extins în timp, acest lucru demonstrând atât necesitatea integrării lor la nivelul operațiilor, cât și capacitatea de adaptare a forțelor rusești.

Moralul și voința de a lupta

De multe ori, teoreticienii și experții în domeniul militar au tendința de a face predicții în ceea ce privește deznodământul unei bătălii. Ei iau în considerare aspecte ce țin de cantitatea și calitatea capacităților militare, tehnologiile disponibile, capacitatea de susținere în timp, calitatea doctrinei militare. Componentele fizică și conceptuală, generatoare ale puterii de luptă, sunt relativ ușor de cuantificat și, fără îndoială, contribuie semnificativ la prevalarea pe câmpul de luptă. Dar, tot la fel de important este și aportul componentei morale. Motivația și determinarea militarilor, calitatea leadership-ului sunt factori care pot deveni decisivi, în ciuda discrepanțelor existente la nivelul celorlalte componente ale capacității de luptă.

În încercarea de a păstra secretul operației, pe timpul planificării și pregătirii acesteia, comandanții ruși nu au diseminat suficiente informații cu privire la obiectivele operației, concepția acestora și posibilitatea extinderii lor în timp și în spațiu. Nu au înțeles că, în condițiile câmpului de luptă modern, comanda misiunii reprezintă într-adevăr un *force multiplier*, iar înfruntarea unui inamic adaptabil și extrem de motivat necesită inițiativă și libertate de acțiune. În aceste condiții, considerăm că un *framework* fundamentat pe trinomialul *aliniament de atac-direcție de ofensivă-obiectiv de cucerit* nu mai este adecvat.

Mai mult de atât, sistemul de comunicații disfuncțional, lipsa stațiilor de radio performante și a sistemelor GPS au generat confuzie la nivelul subunităților rusești, ceea ce a contribuit la degradarea treptată a moralului militarilor. Totodată, aprovizionarea greoaie a generat presiune asupra operațiilor terestre, iar lipsurile evidente după doar câteva zile au avut un impact negativ asupra motivației și încrederii soldaților ruși. Mizând pe un deznodământ rapid al bătăliei, BTG-urile rusești au dispus de cantități minime de resurse la începutul operației. Înlocuirea pierderilor umane cu militari în termen, slab motivați (acest fapt nu este recunoscut de către Federația Rusă), a adâncit și mai mult starea proastă a moralului.

Situația forțelor ucrainene a fost cu totul diferită față de cea a rușilor. Într-un studiu al RAND Corporation, voința de a lupta a militarilor, inclusiv a civililor mobilizați, reprezintă factorul cel mai important pe câmpul de luptă (RAND Co.; 2018, p. 1). Acest fapt este pus, încă o dată, în evidență în cadrul bătăliei analizate. Militarii ucraineni aparținând forțelor regulate, dar și civilii mobilizați în cadrul trupelor de apărare teritorială au demonstrat curaj și spirit de sacrificiu pe câmpul de luptă, rezistând ofensivei forțelor uneia dintre cele mai mari puteri militare din lume (Jenkins, 2022). În acest sens, subliniem, încă o dată, rolul pe care moralul îl are în obținerea succesului și importanța prezervării acestuia ca factor esențial în menținerea voinței de a lupta.

CONCLUZII

Considerăm necesar a sublinia ideea că, poate, insuccesul inițial al rușilor nu este o întâmplare. Cu siguranță, sprijinul extern acordat ucrainenilor, în special în ceea ce privește furnizarea de informații, dar și sisteme de armament superioare din punct de vedere tehnologic, a avut un rol semnificativ. Transformarea armatei ucrainene, începând cu 2014, experiența în luptă, nivelul de instruire ridicat, determinarea și voința de a lupta a militarilor ucraineni au făcut, de asemenea, diferența.

Însă, un alt aspect esențial, factor determinant al eșecului armatei ruse în cucerirea Kievului, este reprezentat de modul acesteia de a lupta. Doctrina rusească,

de altfel construită pe aceleași fundamente ca și majoritatea doctrinelor armatelor moderne, inclusiv cele occidentale, nu și-a dovedit eficiența. Și nu este pentru prima dată. Marea Armată Roșie a eșuat lamentabil în fața micuței, dar determinatei armate finlandeze în ceea ce a rămas cunoscut în istorie ca Războiul de Iarnă (30 noiembrie 1939-13 martie 1940). Unitățile de blindate ale sovieticilor au fost blocate în fața liniei Manerheim sau distruse sistematic în pădurile înghețate la nord de lacul Ladoga. Ofensiva germană, în cadrul operației Barbarossa, a fost oprită cu costuri imense în fața Moscovei, în iarna anului 1941, și, abia după un an, sovieticii înfrâng la Stalingrad, acel moment de cotitură care a înclinat în mare măsură soarta războiului pe Frontul de Est. Armata a 40-a, unică la acea vreme în cadrul forțelor armate ale URSS, atât ca și configurare, cât și ca putere de luptă, a fost măcinată încet de către gherilele mujahedine timp de 10 ani în cadrul conflictului ruso-afgan, început în anul 1979. Bătălia pentru Groznei, de la sfârșitul anului 1994, a scos în evidență gravele deficiențe ale forțelor armate post-perioda Războiului Rece, îndeosebi sistemul de comandă și control greoi, slaba instruire a soldaților, incapacitatea de a executa eficient operații aero-terestre și vulnerabilitățile capabilităților blindate. În câteva ore, Brigada 131 Infanterie Motorizată, cunoscută și sub denumirea de Brigada Maikop, a fost distrusă de către rezistența cecenă, structura având aproximativ 800 de militari morți și aproximativ 150 de blindate scoase din luptă, multe dintre ele distruse (Galeotti, 2015, p. 37). Succesul din Georgia s-a datorat, în mare parte, incapacității georgienilor de a crea efectele necesare întrunirii condițiilor decisive pentru îndeplinirea obiectivelor operative. Superioritatea numerică și tehnologică a fost, de asemenea, un atu al rușilor, ele fiind exploatate într-un climat în care pierderile proprii și victimele colaterale nu au constituit aspecte esențiale (Modern War Institute, 2018).

Deși, de multe ori, conflictele în care forțele rusești au fost implicate au relevat mai degrabă statutul lor de „*Potemkin Army*”, capacitatea lor de a se adapta rapid nu trebuie să fie subestimată. Stalin a înlocuit incompetenții comandanți de pe frontul finlandez și a masat mai multe blindate, artilerie și avioane, forțând, astfel, victoria. Încercuirea și distrugerea Armatei a VI-a germane la Stalingrad, printr-o amplă manevră de învăluire pe direcții convergente, a marcat momentul trecerii la contraofensiva. Soldații Armatei a 40-a și-au adaptat treptat tacticile cerințelor războiului de gherilă și și-au îmbunătățit semnificativ abilitatea de a supraviețui pe câmpul de luptă. Transformarea armatei ruse, începută în urma războaielor ruso-cecene, a generat premisele realizării integrării unor noi capabilități la nivel tactic-operativ: EW, PSYOPS, UAS, sisteme de artilerie cu rază lungă de lovire, acest fapt contribuind la succesul operațiilor hibride din 2014.

Dovadă a flexibilității armatei ruse este modul de desfășurare a operațiilor de luptă în estul și sudul Ucrainei. Blitzkrieg-ul ineficient din faza inițială a invaziei a fost înlocuit cu o abordare metodică în Donbas, în zona orașelor Izium, Severodonetsk și Lisichansk. Această abordare readuce în actualitate una dintre aprecierile lui J.F.C. Fuller, care surprinde esența doctrinei specifice Primului Război Mondial: „*artileria cucerește, infanteria ocupă*”. În discursul de deschidere din cadrul conferinței științifice despre operațiile militare în mediul terestru, organizată de RUSI în data de 28 iunie 2022, șeful Statului Major al Forțelor Terestre ale Marii Britanii, generalul Patrick Sanders, a atras atenția asupra capacității ridicate de adaptare a rușilor, scoțând totodată în evidență că subestimarea acestora este prematură (<https://www.army.mod.uk/news-and-events/news/2022/06/rusi-land-warfare-conference-cgs-speech/>).

În final, dorim să subliniem o serie de aspecte care pot fi relevante pentru armatele occidentale în procesul lor de transformare și adaptare la caracterul războiului și cerințele operaționale, așa cum rezultă ele și prin prisma acestui conflict. Conflictul ruso-ucrainean relevă faptul că superioritatea numerică, deși necesară pentru realizarea concentrării efortului în punctele decisive ale bătăliei, nu este suficientă pentru obținerea victoriei. Deși raportul de forțe a fost de până la 10:1 în favoarea rușilor, imposibilitatea acestora de a realiza o putere de luptă superioară, precum și susținerea operațiilor în spațiu și timp pentru o perioadă îndelungată au generat finalmente eșecul ofensivei.

Operațiile de luptă moderne, executate la scară largă, nu implică obligatoriu zone de operații liniare și contigue, acest lucru fiind, de altfel, imposibil, având în vedere insuficiența forțelor și letalitatea noilor sisteme de armament. Bătălia Kievului a presupus mai multe lupte și ciocniri în puncte cheie, creându-se, astfel, zone de operații non-liniare și non-contigue. Abordarea operațiilor în această situație presupune întrebuintarea de forțe mobile, dar și de sisteme de armament cu rază lungă de acțiune și precizie ridicată, informațiile precise și oportune fiind esențiale în acest sens. Flexibilitatea operațiilor, dar mai ales flexibilitatea în plan mental a comandanților reprezintă cheia obținerii succesului în cadrul operațiilor de luptă moderne.

Experiența modestă a armatelor vestice în ceea ce privește operațiile de luptă convenționale generează o nevoie acută pentru realizarea unei tranziții în plan conceptual, dar mai ales în plan mental. Comandanții nivelului tactic trebuie să conștientizeze diferențele existente între operațiile de tip COIN și cele de tip combat, în special riscul crescut de a suferi pierderi semnificative în cadrul acestora din urmă.

În acest context, contribuția comandantului la menținerea unui moral ridicat este esențială. De asemenea, trebuie conștientizată existența dificultăților în realizarea unui control strict al operației de către eșalonul superior, precum și capabilitățile limitate de sprijin ale acestuia. În acest sens, inițiativa subordonaților facilitată de filozofia comenzii misiunii este esențială în condițiile fricțiunilor, incertitudinii și ambiguității specifice luptei armate.

Modul în care ucrainenii și-au mobilizat și constituit forța de apărare a capitalei reprezintă, de asemenea, o lecție. Insuficiența forțelor regulate a generat nevoia creării unei forțe hibride în care rezerviștii și voluntarii mobilizați au fost integrați rapid la nivelul forțelor convenționale, iar elementele forțelor speciale au acționat la nivel tactic, sprijinind acțiunile acestora în momentele critice. În concluzie, armatele vestice trebuie să aibă în vedere realizarea unor instrumente care să permită mobilizarea resursei umane necesare completării forțelor regulate. Menținerea unei rezerve minime este necesară, aceasta fiind ajustată în funcție de context.

Deficiențele în planificarea operației ofensive și execuția defectuoasă a planului forțelor rusești nu trebuie să pună în umbră intensitatea luptelor sau sacrificiul și profesionalismul forțelor ucrainene. Indiferent de deznodământul conflictului din Ucraina, Bătălia Kievului va rămâne un reper al acestui conflict și chiar unul dintre reperele războiului convențional contemporan. Bătălia a fost decisivă, deoarece orașul Kiev a reprezentat, pentru ambii adversari, un obiectiv strategic. Cucerirea acestuia de către ruși a fost esențială pentru obținerea controlului asupra întregii țări. Rezistența și respingerea agresorului în zona capitalei au fost cruciale pentru ucrainenii, reprezentând dovada determinării la nivel politico-militar de a nu ceda fără luptă. Superioritatea rușilor i-a determinat pe aceștia să mizeze pe o operație rapidă, planificată și executată „*ca la carte*”. Doar că ucrainenii au cunoscut foarte bine respectiva carte.

BIBLIOGRAFIE:

1. Maj. Arnold, T.D. (U.S. Army), Maj. Fiore, N. (U.S. Army). *Five Operational Lessons from the Battle for Mosul*, <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/JF-19/Arnold-Fiore-Lessons-Mosul.pdf>, accesat la 29 iunie 2022.
2. Bowen, J. (2022). *Ukraine war: Bucha Street littered with burned-out tanks and corpses*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-60970818>, accesat la 23 august 2022.
3. Crane, K., Oliker, O., Nichiporuk, B. (2019). *Trends in Russia's Armed Forces*. SUA: RAND Corporation.

4. Cranny-Evans, S., dr. Withington, T. (2022). *Russian Comms in Ukraine: A World of Hertz*. RUSI, <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russian-comms-ukraine-world-hertz>, accesat la 19 iulie 2022.
5. Davies, L. (2022). *Russian Urban Warfare and the Assault on Kyiv*. Royal United Services Institute for Defence and Security Studies/RUSI, <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russian-urban-warfare-and-assault-kyiv>, accesat la 22 iunie 2022.
6. Deveraux, B. (2022). *Loitering Munitions In Ukraine And Beyond*, <https://warontherocks.com/2022/04/loitering-munitions-in-ukraine-and-beyond/> accesat la 27 iulie 2022.
7. Galeotti, M. (2015). *Războaiele ruso-cecene 1994-2009*. Editura Corint.
8. Gibson, R. (2022). *Logistic Lessons in the Russia-Ukraine War*, <https://cove.army.gov.au/article/logistic-lessons-russia-ukraine-war>, accesat la 25 iulie 2022.
9. Grau, L.W., Bartles, C.K. (2016). *The Russian Way Of War, Force Structure, Tactics, and Modernization of the Russian Ground Forces*. Foreign Military Studies Office. SUA: Fort Leavenworth, Kansas.
10. Grau, L.W., Bartles, C.K. (2022). *Getting to Know the Russian Battalion Tactical Group*. Royal United Services Institute for Defence and Security Studies/RUSI, <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/getting-know-russian-battalion-tactical-group>, accesat la 18 iulie 2022.
11. Hecht, E. (2022). *Drones in the Nagorno-Karabakh War: Analyzing the Data*. Military Strategy Magazine/vol. 7, nr. 4, <https://www.militarystrategymagazine.com/volume/7/issue/4/> accesat la 26 iulie 2022.
12. Jenkins, B.M. (2022). RAND Corporation. *The Will to Fight, Lessons from Ukraine*, <https://www.rand.org/blog/2022/03/the-will-to-fight-lessons-from-ukraine.html>, accesat la 24 august 2022.
13. Jones, S.G. (2022). *Russia's Ill-Fated Invasion of Ukraine: Lessons in Modern Warfare*. Center for Strategic and International Studies/CSIS, <https://www.csis.org/analysis/russias-ill-fated-invasion-ukraine-lessons-modern-warfare>, accesat la 23 august 2022.
14. Kagan, F.W. (2022). *What Stalemate Means In Ukraine And Why It Matters*. Institute for the Study of War, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/what-stalemate-means-ukraine-and-why-it-matters>, accesat la 18 iulie 2022.
15. Kagan, F.W., Bugayova, N., Barros, G., Stepanenko, K., Clark, M. (2021)., *Forecast Series: Putin's Likely Course of Action in Ukraine, Strategic Misdirection: An Alternate Framework For Understanding Russia's Play In Ukraine*. Institute for the Study of War, <https://www.understandingwar.org/>, accesat la 20 iunie 2022.
16. Kofsky, J. *An Airfield too Far: Failures at Market Garden and Antonov Airfield*. Modern War Institute. West Point, <https://mwi.usma.edu/an-airfield-too-far-failures-at-market-garden-and-antonov-airfield/>, accesat la 22 august 2022.
17. Massicot, D. (2022). *Russian Forces in Ukraine: Muddling Through*. RAND Co, <https://www.rand.org/blog/2022/08/russian-forces-in-ukraine-muddling-through.html>, accesat la 23 august 2022.
18. Parker, C., Horton, A., Neff, W. (2022). *What to know about the role Javelin antitank missiles could play in Ukraine's fight against Russia*, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/12/javelins-ukraine-russia/> accesat la 26 iulie 2022.
19. Ramm, A. (2019). *The Russian Army: Organization and Modernization*. SUA: Center for Naval Analyses, <https://www.cna.org/reports/2019/10/russian-army-organization-and-modernization>, accesat la 17 iulie 2022.
20. Reynolds, N., Watling, J. (2022). *Ukraine at War Paving the Road from Survival to Victory*. Royal United Services Institute for Defence and Security Studies/RUSI, <https://static.rusi.org/special-report-202204-operation-z-web.pdf>, accesat la 30 iunie 2022.
21. Rice, D. (2022). *The Untold Story of the Battle for Kyiv*. Small Wars Journal, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/untold-story-battle-kyiv>, accesat la 21 iunie 2022.
22. Spencer, J. (2022). *Russia, Ukraine, And Urban Warfare*. Modern War Institute. MWI's Urban Warfare Project Podcast, <https://mwi.usma.edu/russia-ukraine-and-urban-warfare/>, accesat la 23 august 2022.
23. Spencer, J., Collins, L. (2022). *Waterworld: How Ukraine Flooded Three Rivers to Help Save Kyiv*. Modern War Institute, <https://mwi.usma.edu/waterworld-how-ukraine-flooded-three-rivers-to-help-save-kyiv/> accesat la 23 august 2022.
24. Stott, A. (2022). *The Weakening Logistics Chain of the Russo-Ukrainian War: An Unfolding Case Study*, <https://cove.army.gov.au/article/weakening-logistics-chain-russo-ukrainian-war>, accesat la 25 iulie 2022.
25. Vershinin, A. (2022). *Lessons From the Battle for Kyiv*, <https://www.russiamatters.org/analysis/lessons-battle-kyiv>, accesat la 27 iunie 2022.
26. Watling, J., Reynolds, N. (2022). *Operation Z The Death Throes of an Imperial Delusion*. Royal United Services Institute for Defence and Security Studies/RUSI, <https://static.rusi.org/special-report-202204-operation-z-web.pdf>, accesat la 30 iunie 2022.
27. *Analyzing the Russian Way of War. Evidence from the 2008 Conflict with Georgia*. Modern War Institute. SUA: West Point, <https://mwi.usma.edu/wp-content/uploads/2018/03/Analyzing-the-Russian-Way-of-War.pdf>, accesat la 22 iulie 2022.
28. Institute for the Study of War. *Russian Offensive Campaign Assessment*, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-march-9>, accesat la 17 iulie 2022.
29. RAND Co. (2018). *Will to Fight*, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2341.html, accesat la 22 iulie 2022.
30. SCM Globe (2022). *Russian Logistics for the Invasion of Ukraine*, <https://www.scmglobe.com/russian-logistics-for-the-invasion-of-ukraine/> accesat la 25 iulie 2022.
31. <https://www.army.mod.uk/news-and-events/news/2022/06/rusi-land-warfare-conference-cgs-speech/>, accesat la 21 iulie 2022.
32. <https://www.lockheedmartin.com/en-us/products/javelin.html>, accesat la 21 august 2022.
33. <https://www.saab.com/products/nlaw>, accesat la 19 iulie 2022.